

Kale Mahallesi'nde Umudun Pedagojisi: Marjinalize Edilen Roman Kimliği, Derin Yoksulluk ve Bir Karşı-Hegemonya Mekânı Olarak "Hayal Ev"

İrem Demirkaya¹

Giriş: Eylem Planlarının Soğukluğu ve Mahallenin Yakıcılığı Arasında

Paulo Freire, *Özgürlük Pedagojisi*'nde eğitimin hiçbir koşulda tarafsız bir pratik olamayacağını, ya mevcut iktidar ilişkilerinin yeniden üretimine hizmet eden bir ehlileştirme mekanizması ya da bireyi özgürleştiren dönüştürücü bir "praksis" olduğunu ileri sürer (2005). Ne var ki, Roman çocuklar söz konusu olduğunda, eğitim politikaları ve abartılı istatistikler hiçbir zaman özgürleşme yönünde işlev görmez. Bu coğrafyada yüzyıllardır varlıklarını sürdürmesine rağmen Romanlar "öteki" olarak konumlandırılmaktan kaçamaz. Eğitim sistemi onları gerçekten "e-şit yurttaşlar" olarak mı tanımlamaktadır, yoksa disipline edilmesi ve ehlileştirilmesi gereken "bedenler" olarak mı kodlamaktadır? Bu soru, eğitimin ideolojik niteliğini ve Romanların maruz bırakıldığı yapısal dışlanmayı görünür kılmaktadır.

Devletin resmî belgelerinde, örneğin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi (2023-2030) metninde karşımıza çıkan dil "sosyal içerme", "entegrasyon" ve "devamsızlığın azaltılması" gibi bürokratik iyi niyet temennileriyle doludur. Ancak bu temenniler, Ankara Kalesi'nin yamacındaki Roman mahallesinin çamurlu sokaklarına ve iki odası bile olmayan evlerine indiğinde, kâğıt üzerindeki dileklerin sadece dilek olarak kaldığı, atılacak adımların yetersiz olduğu ve "devletin dili" ile "sokağın dili" arasında ciddi bir anlaşmazlık olduğu bir noktaya varır. Romani Godi'nin raporlarında çarpıcı bir şekilde ifade edildiği gibi, Romanlar için adalet ve eşitlik, mekânsal damgalanma ve yoksulluk döngüsü içinde sürekli ertelenen, bir kenara atılan bir hayaldir (Gezicier ve diğ., 2024). Devlet, Roman çocuğunu "eğitilmesi" ve "sisteme entegre edilmesi" gereken bir proje olarak görürken, o çocuğun belleğinde taşıdığı ve yaşadığı tarihsel travmaları, okulda yaşadığı ırkçılığı, evinin

---

¹ iremdemk2@gmail.com

yıkılma korkusunu, kendi mahallesinden kovulma endişesini, yoksulluk içindeki ailesine yardım etmek için okulu bırakmasını veya bir linç girişiminin ortasında kalma ihtimalini ise görmez ya da görmezden gelir.

Bu makale, Selendi ve Bursa-İznik olaylarında devlet şiddetini ve toplumsal linç analiz ederken, bu yıkıntılar arasında filizlenen aktivizm mücadelesini ve Yücel Tural'ın öncülüğünü yaptığı "Hayal Evi" deneyimini, bell hooks'un "marjinal alanda direniş" kavramıyla okumaktadır. Tarihsel travmanın, ayrımcılığın ve derin yoksulluğun gölgesinde büyüyen bir nesil için eğitim, sadece bir "okuryazarlık" ya da devletin deyiimi ile "entegre olma" meselesi değil, hooks'un ifadesiyle bir iyileşme, özgürleşme ve varoluş mücadelesidir.

Linç Kültürü ve Mekânsal Travma

Eğitim, her şeyden önce güvenli bir zemin gerektirir. Maslow'un hiyerarşisine hapsolmadan, daha politik bir yerden bakarsak varoluşu tehdit altındaki bir öznenin "müfredatı" içselleştirmesi beklenemez. İlk başta belki de fiziksel alandan bahsedebiliriz. Eski bir gönüllü olarak ben mahalleye gittiğimde bile yamuk merdivenlerden ve çöplerden kayıp düşmemek için büyük bir çaba gösterdiğimi hatırlıyorum. Hâlbuki bu çocuklar her gün bu merdivenleri kullanarak Yeni Hayat İlkokulu'na -ve bu röportajı yapmak için bindiğim otobüste yanlış duraktan indiğimde gördüğüm Seymenler İlkokulu'na- benim gibi korkup ara sokağın etrafından dolanmak yerine okula yetişmek için belki de o ara sokağa girerek gidiyorlar. Mahalleye girmekte tereddüt etmemin sebebi, sakinlerine duyulan yersiz korkular değil, sokakların tekinsiz sessizliği ve kentsel hizmetlerden mahrum bırakılmışlığının yarattığı karanlıktı. Bu karanlık, sadece fiziksel bir aydınlatma eksikliği değil, kamunun o bölgeden çekilmesinin bir sembolüydü. Türkiye'de ayrımcılık pratikleri çoğunlukla örtük biçimde sürdürülse de 2010'da Manisa Selendi'de ve 2013'te Bursa'da yaşanan olaylar, Romanlara yönelik ırkçılığın ne kadar açık, doğrudan ve cüretkâr biçimde tezahür edebileceğini göstermiştir. Bu örnekler, eğitim alanını Romanlar için güvenli bir toplumsal mekân olmaktan çıkarıp tam aksine mekânsal travmanın üretildiği bir zemine dönüştürmüştür.

Selendi: Hukukun Çekildiği An ve Sürgün

Olayların fitili, 31 Aralık 2009'da bir kahvehanede "Sana çay yok, Çingene, dışarı çık" cümlesiyle ateşlenmiştir. Bu cümle, basit bir esnaf kavgası değil, kamusal alandan dışlamanın ve vatandaşlık haklarının feshinin ilanıdır (Bianet, 2010). Ancak asıl vahim olan ve travmayı derinleştiren unsur, bu olaydan aylar önce Roman vatandaşların savcılığa giderek "Bize kahvelerde ayrımcılık yapılıyor, çay verilmiyor" şikâyetinde bulunması ve savcının "İster çay verirler ister vermezler" diyerek takipsizlik kararı vermesidir ve belki de olay asıl olarak burada "fitillenmiş"tir.

Savcının bu tavrı, 5 Ocak 2010 gecesi yaklaşık bin kişilik bir kalabalığın "Selendi bizimdir, Romanlara ölüm" sloganlarıyla Roman mahallelerini basmasına, evleri

ve çadırları yakmasına zemin hazırlamıştır. O gece yaşananlar, çocukların hafızasına bir “kıyamet” sahnesi olarak kazınmıştır. Raporlarda yer alan mağdur ifadeleri, çocukların ve kadınların yaşadığı dehşeti gözler önüne sermektedir. Bu olay, hem orada bunu birinci dereceden yaşayan Romanların hem de bu olayı duyan ve haberlerde gören tüm Romanların travması haline gelmiştir.

Ancak devletin cevabı, failleri cezalandırmak yerine mağdurları polis güçleriyle ilçeden sürmek ve insanları, tabiri caizse, yerinden kovmak olmuştur. Raporda Kaymakam’ın, “Halk çadırda yaşayanlardan rahatsız, pislik oluyor” şeklindeki ifadeleri, devlet aklının Romanları bir “vatandaş” olarak değil, bir “öteki”, “kamusal sağlık sorunu” ve “kirlilik” olarak gördüğünü yansıtır. 35 yıldır o ilçede yaşayan, vergi veren, askere giden insanlar, kısacası öyle ya da böyle devlete hizmet eden insanlar, “can güvenliği” bahanesiyle bir gecede kovulup mülksüzleştirilmiştir.

İnsan Hakları Derneği (İHD) ve Çağdaş Hukukçular Derneği’nin (ÇHD) 2010 tarihli raporu, Selendi olaylarının spontane meydana gelmediğinin, devletin aşırı milliyetçi politikalarının insanların üzerinde yarattığı kolektif nefretin sistematik bir “mülksüzleştirme” ve “sürgün” operasyonu ile yansıdığını ortaya koymaktadır (İHD, 2010). Hukukun koruması çekildiği anda, Romanlar, Agamben’in tabiriyle “kutsal insan” (homo sacer)² konumuna düşürülmüştür; yani öldürülebilir ve sürülebilirler ama kurban edilmek için bile bir değer taşımazlar.

Bu durum, Roman çocuğun bilinçaltına şu mesajı kazır: “Suçlu olmasan bile, haksız konumuna düşürüleceksin.” Evi taşlanan, mahallesi polis ablukasına alınan, öğretmeni veya sınıf arkadaşının babası tarafından hor görülen ve linç edilmek istenen bir çocuğun, ertesi gün okulda “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesine inanması mümkün değildir.

Bursa-İznik: Yıkımın Bir Cezalandırma Yöntemi Olarak Kullanılması

Benzer bir olay, 2013 yılında Bursa ve İznik’te de tekrarlanmıştır. Bianet muhabiri Nilay Vardar’ın aktardığı üzere, “at pislği” tartışması gibi basit bir vaka, yüzlerce kişinin katıldığı, “Sizi burada istemiyoruz” sloganlarının atıldığı kitlesel bir linç girişimine dönüşmüştür (Bianet, 2013). Bursa’daki sivil linç girişimi sonrasında devlet, Roman vatandaşları yine yalnız bırakmış ve hatta Roman halkını bürokratik olarak da linç etmiştir. Olayların yatışmasının hemen ardından belediye ekipleri, linçe uğrayan Romanların evlerini “kaçak yapı” ve “kentsel dönüşüm alanı” gibi gerekçelerle yıkmıştır.

Burada mekân, bir cezalandırma aracı olarak kullanılmaktadır. Roman vatandaşın ağzını açması durumunda en temel haklarından biri olan barınma hakkının

² Roma hukukunda homo sacer, hukuki korumadan çıkarıldığı için öldürülebilir ama onu öldüren kişi cinayet işlemiş sayılmaz. Ancak kurban edilemez, çünkü kurban etme ritüeli dinsel düzen içinde anlam ve değer üreten bir eylemdir; homo sacer bu anlam ve değer çerçevesinin de dışına itilmiştir. Böylece onun ölümü ne hukuki ne de kutsal bir anlam taşır; yalnızca korunaksız bırakılmış “çıplak hayat”ın, bir biyolojik bedeninin ortadan kaldırılmasıdır.

elinden alınması söz konusudur. Nilay Vardar'ın haberindeki bir Roman vatandaşın sözleri, durumu kısa bir şekilde özetler: "Evini yıkarsın, arabasını yakarsın, aynı hesaba çıkar. İnanılmaz bir ırkçılık var, tüm Romanları sürgün etmek istiyorlar." Evi önce komşusu tarafından taşlanan, sonra da devlet tarafından yıkılan bir çocuk için "okul" güvenli bir liman olamaz. Kopenhag Okulu'nun güvenikleştirme teorisine göre, Roman kimliği burada "varoluşsal bir tehdit" olarak kodlanmış ve bu "tehdit" üzerine devlet, normal hukuk düzeninin dışına çıkılmasını meşru kılarak yıkım ve sürgün gerçekleştirmiştir. Bu travma ile yüzleşmeyen, müfredatında ayrımcılıkla mücadeleye dair sahici bir "praksis" geliştirmeyen hiçbir okul, Roman çocuğu için güvenli bir alan olmayacaktır.

Strateji Belgeleri, "Sahte Cömertlik" ve Derin Yoksulluk

Devlet bu yapısal şiddet, mekânsal dışlanma ve tarihsel travmalarla yüzleşmek yerine, "Roman Strateji Belgeleri" (2023-2030) ve eylem planları yayınlamak sorunu teknik bir meseleye indirgemektedir. Ayrıca, bu eylem planının ilk aşamasında Romanların fikirleri alınıp katılımları sağlanmamış ve eylem planı yayımlandığında Roman Hakları adına çalışan sivil toplum kuruluşları hayrete düşmüştür. İkinci aşamasında bu kurumlarla görüşülse de devletin yine sorunları basite indirgediği gözler önündedir. Devletin parçalı politikalarının aksine, sahadaki deneyim sorunun çok katmanlı olduğunu haykırmaktadır. Roman Hakları Derneği Başkanı ve Hayal Ev Projesi'nin kurucusu Yücel Tural, bu durumu kendi pratiği üzerinden şu netlikte ifade eder: "Roman sorununa sadece eğitim üzerinden değil, istihdam, barınma, sağlık, önyargı ve ayrımcılık gibi tüm boyutlarıyla birlikte yaklaşılmalıdır" (2025).

Paulo Freire, Ezilenlerin Pedagojisi adlı eserinde, ezenlerin ezilenlerin durumunu kökten değiştirmeden, onlara "iyilik yapıyormuş" gibi görünerek vicdanlarını rahatlattığı bu duruma "sahte cömertlik" adını verir. Freire'ye göre gerçek cömertlik, yardım elini uzatmak değil, o yardım eline ihtiyaç duyulan koşulları ortadan kaldırmaktır. Tural'a, ÇAÇAv Gençlik Ağı ve Roman Hakları Derneği'nin ortak projesi olan ve Kale Mahallesi'ndeki çocukların eğitim haklarını savunan Hayal Evi'nin geleceğine dair vizyonu sorulduğunda, verdiği "Hayal Evi'ne ihtiyaç kalmaması" cevabı oldukça manidardır. Bu, sivil toplumun devletin boşluğunu doldurmak zorunda kalmadığı, eşitlikçi bir toplum özlemidir.

Mevcut strateji belgeleri ve eğitim politikaları, özellikle Hacer Foggo'nun "Derin Yoksulluk" perspektifiyle incelendiğinde, çeşitli açılardan eleştiriye açıktır. Strateji Planı'nın "Kültür" ve "Eğitim" başlıkları altında yer alan hedefler, Roman kimliğini büyük ölçüde indirgemeci bir biçimde tanımlamaktadır. Roman kültürü, "Kültür Yolu Festivalleri", "müzik", "konserler" ve "sepet örme kursları" gibi folklorik ve egzotik öğelerle temsil edilmekte; bu yaklaşım, Roman çocuklarını eğitim sisteminde akademik bir özne olarak değil, ya "devamsızlık yapan/okulu bırakan sorunlu çocuk" ya da "müzik ve dans yetenekli egzotik figür" olarak konumlandırmaktadır.

Bu indirgemeci yaklaşım, sorunu “kültürelleştirme” stratejisiyle daha da derinleştirmektedir. Örneğin, devamsızlık Romanların “gezgin kültürü”ne veya “gece hayatı ve eğlence kültürüne” bağlanarak açıklanmakta; böylece yoksulluğun ve ayrımcılığın yapısal kökenleri görünmez kılınmaktadır. Oysa Roman çocukların okulu bırakmasının temel nedenleri kültürel uyumsuzluk değil; beslenme çantasına koyacak ekmek bulamamak, delik ayakkabılarla okula gitmenin yarattığı utanç ya da elektriği kesik ve odası olmayan bir evde ders çalışmanın yarattığı imkânsızlıklardır.

Hacer Foggo (2022) Askıda Hayatlar adlı eserinde yoksulluğun yalnızca gelir eksikliği değil, aynı zamanda bir “sosyal dışlanma” ve “vatandaşlık akdinin devri” olduğunu vurgular. Bu tespit, Eylem Planı’nın neden başarısız olduğunu ve benzer “vicdan rahatlatma” girişimlerinin neden sonuç vermediğini açıkça ortaya koymaktadır. Foggo’nun ifadesiyle, “Derin yoksulluk yaşayan bir hane için ‘gelecek’ yoktur, yalnızca ‘bugünü kurtarmak’ vardır”. Karnı aç bir çocuğa “2030 Vizyon Belgesi” sunmak, bilinçli bir önemsememe ve kurumsal körlükten başka bir şey değildir. Ailesi kâğıt toplayan, evi başına yıkılan bir çocuğa tablet dağıtmak ise eğitim politikası değil; yapısal sorunları görmezden gelen yüzeysel bir müdahaledir.

Sonuç olarak, mevcut strateji belgeleri, Roman çocukların ve ailelerinin hayatta kalma mücadelesini göz ardı ederek başarısızlığın faturasını yine onlara kesmektedir. Bu durum, eğitim politikalarının yalnızca sembolik ve yüzeysel çözümler ürettiğini; derin yoksulluğun ve yapısal dışlanmanın ise görünmez kılındığını göstermektedir.

Adrese dayalı kayıt sistemi, Roman çocuklarının yoğunlaştığı okulları fiilen birer “getto okuluna” dönüştürmüştür. Bu okullarda öğretmen beklentisinin düşük olması ve müfredatın Roman kültürünü dışlayıcı yapısı, Freire’nin “bankacı eğitim modeli”nin en net örneğini oluşturur (2005). Bu modelde öğrenci içi boş bir kap olarak görülür ve devlet, bu “bilgi”, “medeniyet” ve “makbul vatandaşlık” normlarını doldurmaya çalışarak sözde “entegre” politikasını uygular. Saha gözlemlerim sırasında bir öğretmenler toplantısında şahit olduğum, “Bunlar tembel, o yüzden gelmiyorlar” ifadesi, sorunu sistemik kökenlerinden koparıp kurbanı suçlayan o tanıdık refleksi özetliyordu. Roman çocukların gece çalışmak zorunda kalmaları ve kendi dilsel ve kültürel pratiklerini sınıfa taşımaları gibi faktörler, eşitlik ilkesi bağlamında değil, eğitimi bozan unsurlar olarak kodlanmaktadır. Bu nedenle, bu faktörler sınıf ortamına girdiğinde pedagojik bir zenginlik olarak görülüp değerlendirilmemekte; sistem tarafından “onarılması gereken bir sorun” şeklinde karşılanmaktadır.

Teoriden Praksise: Bir Direniş ve İyileşme Mekânı Olarak “Hayal Evi”

Devletin “yok sayma”, “güvenikleştirme” ve “folklorize etme” politikalarına karşı sivil toplumda gelişen bir alternatif olan “Hayal Evi”, eleştirel pedagojinin yaşayan örneklerini sunmaktadır. Yücel Tural ve arkadaşlarının Ankara’da kurduğu “Hayal

Evi”, bell hooks’un *Özgürleşmek İçin Eğitim* kitabında bahsettiği “ev” kavramıyla birebir örtüşmektedir. hooks’a (1994) göre ev, marjinalize edilmiş siyah topluluklar için sadece bir barınak değil, egemen kültürün aşağılayıcı bakışlarından sıyrılabilmiş, yaraların sarıldığı ve direnişin örgütlendiği bir özgürlük alanıdır. Hayal Evi, devletin yıktığı evlerin karşısına, çocuklar için pedagojik ve manevi bir ‘ev’ koyma girişimidir.

Sistemin başarı kriterleri ile mahallenin gerçekliği arasındaki uçurumu kapatmak, Hayal Evi’nin temel stratejisidir. Tatal, mahalledeki değişimi anlatırken sayılar kullansa da aslında “varoluşsal” bir başarıya dikkat çeker: “Geçmişte mahallede liseye giden çocuk yokken, şimdi 15-20 çocuğun liseye gidiyor olması bile büyük bir başarıdır” (Tatal, 2025). Freire’nin perspektifinden bakıldığında, Hayal Evi’nin “başarı” tanımı sistemin resmi ölçütlerinden farklı bir anlam taşır. Freire için eğitim, yalnızca niceliksel göstergelerle ölçülen bir süreç değil, ezilenlerin kendi yaşamlarını dönüştürme kapasitesini kazandıkları bir özgürleşme pratiğidir. Bu nedenle, Tatal’ın bu ifadeleri, mahallenin kendi tarihsel koşullarına göre anlam kazanan bir varoluşsal kırılmanın dile getirilmesi olarak okunabilir. Bu cümle, ‘öğrenilmiş çaresizliğin’ kırıldığına en somut kanıtıdır. Burada başarı, bir sınav kâğıdındaki doğru şık sayısı değil; çocuğun eğitim sisteminin içinde kalma iradesini göstermesidir. Çünkü fiziksel zorluklar ve sosyal dışlanmaya rağmen bütün olasılıklara karşı kafa tutmaktır bu iradeyi göstermek.

Yücel Tatal, mahalledeki en büyük engelin “öğrenilmiş çaresizlik” olduğunu söylemiştir. Çocukların zihnindeki “Ben zaten doktor olamam, bizden adam olmaz, çöpçü olacağım ya da zaten 17 yaşında evlendirileceğim” algısı, Freire’nin “ezilenin kendi içinde ezenin gölgesini barındırması” durumudur. Hayal Evi, satranç, müzik, drama ve sanat atölyeleriyle bu gölgeyi dağıtmayı amaçlar. Gönüllüler çocuklarla birlikte ödev yapar, film izler, tiyatroya gider, boyama yapar. Gönüllüler ve çocuklar, kolektif bir bilinçle kurallar koyar ve kendi kurallarına uyarak bir komünite oluşturur. Bu Tatal’ın vurguladığı gibi, “Satranç, çocuğa hamle yapmayı, strateji kurmayı ve kaderini değiştirebileceğini öğretir.” (Tatal, 2025). Burada satranç, sadece bir oyun değil; hayata karşı stratejik ve kolektif bir eylemlilik kazanmaya yardımcı olan bir araçtır.

Devletin okullarında hiyerarşik ve otoriter bir yapı hâkimken, Hayal Evi’nde üniversite öğrencileri ile mahalleli çocukların kurduğu ilişki yataydır. Tatal, gönüllü eğitimlerini anlatırken, Freire’nin “Problem Tanımlayıcı Eğitim” modeline yaklaşır: Gönüllülere “siz buraya kurtarıcı olarak gelmediniz, öğrenmeye ve paylaşmaya geldiniz” mesajı verilir. “Çocuklarımızın geleceği” gibi problemler sıkça eleştirilir. Çocuklara, çocuk hakları öğretilir ve dernek “çocuk meclisi”nin fikirlerine önem verir. Bu *Umudun Pedagojisi* eserinde Freire’nin (2014) altını çizdiği gibi, “diyalog olmadan eğitimin olamayacağı” gerçeğinin sahada vücut bulmuş halidir. Tatal’ın, “Bir gün Hayal Evi’nden çıkan bir çocuğun üniversiteyi bitirip buraya gönüllü olarak dönmesini hayal ediyorum” sözü, umudun döngüsel ve toplumsal niteliğini yansıtır.

Tatal'ın "Roman sorununa sadece eğitim üzerinden değil, istihdam, barınma, sağlık, önyargı ve ayrımcılık gibi tüm boyutlarıyla birlikte yaklaşılmalıdır" tespiti, Eylem Planlarının parçalı, tepeden ve aslında gerçeklikten uzak yapısına bir eleştiridir. Bir çocuğun evi kentsel dönüşümle yıkılırken, babası hurda topladığı için tutuklanırken, ablası erken yaşta evlendirilirken veya kendisi yoksulluktan ötürü bir gözlemcide ya da Ankara Kalesi'nin otoparkında çalışırken, ona "okuluna devam et" öğütleri vermek anlamsızdır. Hayal Evi, çocuğun sadece derslerine değil; karnının tokluğuna, ailesinin durumuna ve mahallenin genel ruh haline odaklanarak bell hooks'un eğitimde "bütünlük" arayışını, yani zihin, beden ve ruhun birbirinden ayrılamayacağı ilkesini, dernek bazında hayata geçirmeye çalışır.

Yeni Bir Eylem Planı İçin Öneriler

Selendi'de küllerinin, Hacer Foggo'nun işaret ettiği derin yoksulluğun ve Hayal Evi'nin umudunun arasından, yeni bir eğitim politikası ve ayrımcılığa karşı gerçekçi stratejiler yürütmek mümkündür. Öncelikle, okullarda eşitlikçi bir eğitim iklimi inşa edebilmek için, Roman yurttaşların maruz kaldığı mekânsal ve psikolojik şiddetin yok sayılmaması hatta aksine toplumsal hafızada diri tutulması gerekir. Romanlara yönelik ayrımcılık, sadece soyut bir önyargı değil, 2010 yılında Manisa'nın Selendi ve 2013 yılında Bursa'nın İznik ilçelerinde yaşandığı üzere, kolektif bir linç kültürü taşıyan topluma yönelik sistematik bir tehdittir. Basit gündelik gerilimlerin etnik kimliği hedef alarak organize saldırılara dönüşmesiyle insanların nesillerdir yaşadıkları topraklardan sürülmesi, "münferit" ya da sıradan asayiş vakaları olarak değil; derinlere kök salmış nefretin hayata tezahürüdür.

Devletin salt güvenlik politikalarıyla veya üstü örtülen idari önlemlerle geçiştirdiği bu tür toplumsal krizler, eğitim sistemi linç kültürüne karşı bir "onarım ve yüzleşme alanı" haline gelmediği sürece tekrarlanmaya mahkûmdur. Bu nedenle, insan hakları, sosyoloji ve vatandaşlık müfredatı soyut kavramlardan arındırılarak, Selendi ve İznik olayları gibi acı verici yakın dönem vakalarını merkeze alacak şekilde yeniden yazılmalıdır. "Birlikte yaşam" kültürü aktarılırken ötekileştirmenin doğurduğu toplumsal yıkım açıkça tartışılmalıdır. Bu modüller sadece Roman öğrencilerin tarihsel hafızalarını canlandırmakla kalmamalı, onları linç etme potansiyeli taşıyan egemen kültüre mensup diğer çocuklara da verilmelidir. Okullar, Roman çocuğu için birer "ehlileştirme alanı" olmaktan çıkarılıp kültürel kimliklerinin tanındığı güvenli alanlara dönüştürülmeli; ayrımcılık yapan kamu görevlileri sadece uyarılmakla kalmayıp hukuki düzlemde de mutlaka yargılanmalıdır.

Toplumdaki "Çingeneler çalar" algısını besleyen söylemle mücadele etmek için, ders kitapları ve müfredat, Roman tarihi, dili ve kültürüyle zenginleştirilmelidir. Roman çocukları, ders kitaplarında kendilerini sadece "sepet ören" veya "dans eden" stereotipler olarak değil; doktor, mühendis, yazar, bilim insanı ve kendi tarihlerinin öznelere olarak görmelidir. Tarihsel hafızayı beslemek adına,

Romanların II. Dünya Savaşı'nda uğradıkları soykırım (Porajmos) ve Anadolu kültürüne yaptıkları katkılar sınıflarda açıkça işlenmelidir.

Sistemdeki en büyük engellerden biri de öğretmenlerin Roman çocuklara yönelik taşıdığı "Bunlar zaten okumaz, evlenir" şeklindeki yerleşik önyargıdır. Bu sorunu çözmek için klasik hizmet içi eğitim seminerleri terk edilmeli; yerine öğretmenlerin kendi önyargılarıyla yüzleşebilecekleri, Yücel Tural gibi Roman sivil toplum özneleriyle doğrudan temas kuracakları deneyimsel ve diyalogik eğitimler zorunlu hale getirilmelidir. Öğretmenlere özellikle çalıştıkları yerin nüfusuna ve kültürüne yönelik kişiselleştirilmiş eğitimler verilmelidir.

Tüm bu pedagojik dönüşümler planlanırken, "barınma" sorunu ve derin yoksulluk eğitimden bağımsız düşünülemez. Her Roman mahallesine, okulun katı disiplininden ve devletin soğuk yüzünden uzak, çocukların ders çalışabileceği ve internete erişebileceği "Hayal Evi" modeline benzer otonom etüt merkezleri ve yaşam alanları kurulmalıdır. Devlet, bu merkezleri kendi ideolojik aygıtına dönüştürmeden, sivil toplumun otonomisine saygı duyarak desteklemelidir. Tural'ın (2025) da işaret ettiği gibi, "Bu riskli bir alan; birinin tekeline bırakılmamalı, denetimi ve takibi yapılmalı", ancak bu denetim mekanizması, sivil inisiyatifleri boğan bürokratik bir engele dönüşmemelidir. Roman çocuklarına yönelik pozitif ayrımcılık içeren destek programları hayata geçirilmelidir. Bu destekler bir ekonomik güvence olarak sunulmalı; siyasetçiler, medyada eleştirel pedagojinin reddettiği o sahte "kurtarıcı" rolünde değil, yalnızca yapısal sorumluluğunu yerine getiren yetkililer olarak yansıtılmalı ve haberler, ötekileştirmeden ve kişisel veriler korunarak yapılmalıdır.

Özgürleştirici Bir Gelecek İhtimali

Sistemin eşitlikçi olduğu bir dünyada sivil toplumun "yara sarıcılığına", Hacer Foggo gibi isimlerin derin yoksullukla mücadelesine ve çocukların sığınacak bir "Hayal Evi" aramasına ya da herhangi bir "strateji planı"na gerek kalmaz. Ancak o güne kadar, Roman çocukların okulu bırakması, çektikleri derin yoksulluk ve omuzlarındaki tarihsel travma göz ardı edilmemelidir. Eylem planları, Ankara'daki klimalı ve mobilyalı lüks odalarda değil; Roman mahallelerinin sokaklarında, çocukların ve ebeveynlerinin gözlerinin içine bakarak, onları dinleyerek, onlarla birlikte hazırlanmalıdır. Freire'nin (2005) dediği gibi, "Dünyayı okumak, sözcüğü okumaktan önce gelir". Roman çocukları, dünyanın zorluklarıyla çok erken ve çok sert bir şekilde karşılaşmaktadır. Eğitimcilerin ve eleştirel pedagojinin görevi, Roman çocuklarına sadece okuma yazmayı öğretmek değil; kendi tarihlerinin öznesi olmayı, dünyayı okumayı ve onu değiştirecek cesareti aşlamaktır. Umut, strateji belgelerinde değil, Kale Mahallesi'nin yokuşlarında inatla okula giden ve okula gitmeyi bırakmayan o çocukların adımlarında saklıdır.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). *Roman vatandaşlara yönelik strateji belgesi (2023-2030) ve II. aşama eylem planı (2023-2030)*. T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Althusser, L. (2003). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları* (A. Tümertekin, Çev.). İthaki Yayınları.
- Bianet. (2010, 6 Ocak). *Manisa'da ayrımcılık Romanlara ırkçı saldırıya dönüştü*. <https://bianet.org>
- Bianet. (2013, 23 Eylül). *Bursa'da Romanlara linç girişimi: "Çoluk çocuk banyoya saklandık"*. <https://bianet.org>
- Evrensel. (2010, 15 Ocak). *Manisa-Bursa: Hoşgörüsüzlük ve çatışma kültürü uyarısı*. Evrensel Gazetesi.
- Foggo, H. (2022). *Askıda hayatlar: Yoksulluk, sosyal dışlanma ve izolasyon*. İletişim Yayınları.
- Freire, P. (2005). *Pedagogy of the oppressed* (30. Yıl Özel Baskı, M. B. Ramos, Çev.). Continuum.
- Freire, P. (2014). *Pedagogy of hope: Reliving pedagogy of the oppressed*. Bloomsbury Academic.
- Gezici, Z., Gül, S., Vargün, Z. ve Yıldırım, G. (2024). *Erişilemeyen adalet: Türkiye'de Romanların adalet arayışı, hukuki engeller ve sosyal adaletsizliğin inşası*. Romani Godi & Eşit Haklar İçin İzleme Derneği.
- hooks, b. (1994). *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom*. Routledge.
- İnsan Hakları Derneği. (2010). *Manisa Selendi ilçesinde Roman vatandaşların yaşamış olduğu linç girişimi ve sonucunda ilçeden yetkili makamlarca başka bir ilçeye taşınması olayına dönük inceleme ve araştırma raporu*. İHD İzmir Şubesi.
- Tural, Y. (2025). *Standard kayıt 11 & 12* [Röportaj transkripti]. (Özel Arşiv).
- Uzpeder, E., Danova, S., Özçelik, S. ve Gökçen, S. (2008). *Biz buradayız! Türkiye'de Romanlar, ayrımcı uygulamalar ve hak mücadelesi*. Edirne Roman Derneği & Helsinki Yurttaşlar Derneği.